

Téma 5

Ochrana obetí ozbrojených konfliktov

01 Ženevské právo

Ženevské právo

určené na ochranu príslušníkov ozbrojených síl, ktorí sa už nezúčastňujú boja a osôb ktoré sa aktívne nepodieľajú na nepriateľských akciách, osobitne:

- civilistov (matky a deti),
- ranených,
- chorých,
- zajatcov,
- stroskotancov a pod.

Vývoj

1863 Medzinárodný výbor na pomoc raneným (J. H. DUNANT)

- 1863 (26. – 29. 10. 1863) – 16 európskych krajín vznik - Medzinárodný výbor Červeného kríža

1864 Medzinárodná konferencia

- švajčiarska vláda, 12 európskych štátov,
- Dohovor o zlepšení podmienok raneným v armádach v poli (ustanovuje základné zásady zaobchádzania s ranenými vojakmi bez ohľadu na to, či ide o vlastných vojakov, alebo o nepriateľských)
- ustanovuje znak - červený kríž ...

1864 Medzinárodná konferencia ...

- prvá konvencia 22. 8. 1864 (USA ratifikovalo 1882) zlepšenie osudu ranených a chorých ...
- druhá konvencia 6. 7. 1906 pravidlá pre ozbrojené a námorné sily na mori
- tretia konvencia 27. 7. 1929 (účinná 19. 6. 1931) zaobchádzanie s vojnovými zajatcami
- štvrtá konvencia 1949 ochrana civilných osôb počas vojny

1949 prijatý komplex dohovorov – medzinárodno-právna úprava obetí vojen a ozbrojených konfliktov

- 12. 8. 1949 – 450 článkov
- Ženevský Dohovor o zlepšení osudu ranených a chorých príslušníkov ozbrojených síl v poli,
- Ženevský Dohovor o zlepšení osudu ranených, chorých a stroskotancov ozbrojených síl na mori,
- Ženevský Dohovor o zaobchádzaní s vojnovými zajatcami,
- Ženevský Dohovor o ochrane civilných osôb za vojny

1977 Dodatočné protokoly (150 článkov)

- ochrana obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov – protokol I
- ochrana obetí ozbrojených konfliktov, ktoré nemajú medzinárodný charakter – protokol II 2005
- prijatie ďalšieho rozoznávacieho znaku – protokol III Protokoly, ktorými je viazaná aj Slovenská republika, predstavujú poslednú komplexnú úpravu problémov ochrany obetí ozbrojených konfliktov.

Spoločné zásady (pravidlá)

- všetky ustanovenia musia byť dodržiavané za všetkých okolností a zmluvné strany sa zaväzujú stanoviť tresty za hrubé porušenie ustanovení (vražda, týranie, neľudské zaobchádzanie s chránenými osobami, nútenie vojnových zajatcov k službe vo vlastných ozbrojených silách, branie rukojemníkov atď.); trestu podlieha nielen vykonávateľ ale aj osoba, ktorá takýto pokyn vydala,
- osoby, ktoré sú chránené podľa dohovorov a protokolov sa nemôžu právoplatne vzdať svojich práv,
- pravidlá o ochrane príslušníkov bojujúcich ozbrojených síl platia aj na partizánov, členov hnutí organizovaného odporu a národnooslobodzovacích síl (ak plnia ďalšie kritériá platné pre kombatanov a nekombatanov),
- platí všeobecné pravidlo zákazu diskriminácie chránených osôb na základe rasy, národnostných, politických, náboženských alebo iných kritérií,
- zmluvné strany sa majú postarať o to, aby sa obsah dohovorov stal súčasťou vzdelávacích programov na vojenských a iných školách,
- v čase ozbrojeného konfliktu je rešpektovanie pravidiel pod dozorom neutrálnych štátov, ktoré plnia funkciu ochranných mocností; bojujúce štáty musia s nimi spolupracovať a hľadať riešenie problémov až po arbitráž a Medzinárodný súdny dvor v Haagu,
- špecifické postavenie Medzinárodného výboru Červeného kríža, tiež možnosť aktívneho zapojenia do riešenia problémov aj iné humanitné organizácie,
- zmluvné strany dohovorov a protokolov ich môžu vypovedať avšak ak to urobia počas konfliktu vypovedanie začne byť platné až po právoplatnom skončení konfliktu.

Spoločné ustanovenia niektorých článkov ŽD z roku 1949

- minimálna ochrana pre všetky osoby nezainteresované na bojových operáciách (ranení a chorí, stroskotanci, vojnoví zajatci, civilné osoby) – za každých okolností je zakázané:
 - diskriminovanie na základe akéhokoľvek kritéria (za každých okolností sa k nim správať ľudsky),
 - útočiť na zdravie a život (vražda, mrženie, kruté zaobchádzanie, trýznenie, mučenie),
 - branie rukojemníkov, zneuct'ovania osobnej dôstojnosti (ponižujúce a pokorujúce zaobchádzanie),
 - poprava bez riadneho súdu (taký, ktorý poskytuje nevyhnutné záruky na obhajobu atď.)
- okruh osôb na ktoré sa vzťahuje plná ochrana (ranení, chorí, zajatci):

- príslušníci ozbrojených síl, milícií, dobrovoľných zborov, ktoré tvoria súčasť ozbrojených síl;
- príslušníci iných milícií a dobrovoľných zborov, vrátane organizovaných hnutí odporu, ktorí patria k jednej strane konfliktu a sú činní na vlastnom území alebo mimo neho, aj keď je toto územie obsadené, pokiaľ vyhovujú nasledujúcim podmienkam:
 - ak majú v čele osobu, zodpovednú za svojich podriadených,
 - ak majú stály rozoznávací znak, viditeľný na diaľku,
 - ak otvorene nosia zbraň,
 - ak rešpektujú zákony a obyčaje vojny,
- príslušníci pravidelných vojenských jednotiek ktorí sa hlásia k moci, ktorú strana zadržávajúca zajatcov neuznáva,
- okruh osôb na ktoré sa vzťahuje plná ochrana (ranení, chorí, zajatci):
 - osoby sprevádzajúce ozbrojené sily aj keď nie sú priamo ich súčasťou (civilní členovia osádok vojenských lietadiel, vojnoví dopisovatelia, dodávatelia, príslušníci pracovných skupín a služieb, ak dostali povolenie od ozbrojených síl ktoré sprevádzajú (ozbrojené sily sú povinné vydať im na tento účel preukaz totožnosti);
 - členovia osádok lodí, vrátane veliteľov, lodivodov a učňov obchodných lodí, posádky civilného letectva, ktorí nepoživajú výhody priaznivejšieho zaobchádzania podľa iných ustanovení medzinárodného práva;
 - obyvatelia neokupovaného územia, ktorí sa pri prechode nepriateľa z vlastného popudu chopili zbrane, aby bojovali proti prenikajúcemu vojsku bez toho, aby mali čas sa ustanoviť do pravidelných jednotiek, ak otvorene nosia zbraň a zachovávajú zákony a obyčaje vojny.

02 Ranení a chorí

Základné pojmy:

- **Ranení a chorí** – vojenské alebo civilné osoby, ktoré pre zranenie, chorobu alebo iné fyzické alebo duševné poruchy alebo neschopnosť potrebujú lekársku pomoc alebo starostlivosť (aj rodičky a novorodenci) a ktoré sa **zdržujú akejkolvek nepriateľskej činnosti**.
- **Vojenské alebo civilné zariadenia zriadené na zdravotnícke účely** (vyhľadanie, zber, preprava, určenie diagnózy, poskytnutie prvej pomoci, liečenie ranených a chorých alebo na prevenciu chorôb), ide o nemocnice alebo podobné zariadenia, transfúzne stanice, ústavy lekárskej prevencie, sklady zdravotníckeho a farmaceutického materiálu.
- **Zdravotnícky personál** – personál určený stranou v konflikte výhradne na zdravotnícke účely alebo na správu a riadenie zdravotníckych zariadení (aj napr. vodiči zdravotníckych jednotiek, piloti a členovia posádok zdravotníckych lietadiel).

Ranení a chorí – základné zásady:

- po boji treba čo najskôr **vyhľadať a pozbierať ranených** a poskytnúť im pomoc bez ohľadu na príslušnosť k bojujúcej strane,
- pomoc treba **poskytnúť všetkým raneným a chorým** – teda aj nepriateľským vojakom a civilistom, ktorý sa dostali do takejto situácie,

- **súpis údajov o ranených, chorých a mŕtvych príslušníkoch nepriateľskej strany** treba urobiť čo najskôr a mal by obsahovať všetky dostupné osobné identifikačné údaje, mocnosť ku ktorej patria, vojenský útvar, dátum a miesto zajatia alebo úmrtia, údaje o zraneniach, chorobe alebo príčine smrti; čo najskôr oznámiť informačnej kancelárii,

Ochrana osôb znamená:

- **zákaz poškodzovania zdravia, telesnej a duševnej integrity osôb**, ktoré sú v moci nepriateľa akýmkoľvek spôsobom (aj neoprávneným lekársym zákrokom),
- **zákaz telesne mrzačiť, používať osoby na lekárske alebo vedecké účely, odoberať im tkanivá alebo orgány za účelom transplantácie**, a to aj so súhlasom dotknutých osôb (výnimka len v prípade darovania krvi na transfúziu a kože na transplantáciu s nevynúteným súhlasom dotknutých osôb),
- akékoľvek **úmyselné konanie alebo opomenutie**, ktoré spôsobí smrť, vážne poškodenie zdravia, ohrozuje telesnú a duševnú integritu osôb pod ochranou je vážnym porušením dohovoru.

Vojenské alebo civilné zariadenia – základné zásady:

- **zákaz útoku a perzekúcií voči zdravotníckym jednotkám** (stálym aj pohyblivým), ak sa takéto jednotky dostanú do moci nepriateľa má sa im umožniť vykonávať ich činnosť aj ďalej pokiaľ sa mocnosť nepostará o zdravotnícku starostlivosť na rovnakej a lepšej úrovni sama, ochrana zaniká iba v prípade ak bude ich humanitárne poslanie zneužitá na poškodzovanie nepriateľa,
- **zákaz ničenia a útoku na zdravotnícku techniku**, materiál a lieky,
- zdravotnícke jednotky nesmú svojou prítomnosťou **brániť vojenské objekty pred útokom**.

Vojenské alebo civilné zariadenia:

Identifikácia zdravotníckych jednotiek:

- označené rozoznávacím znakom (červený kríž, červený polmesiac - 1929, červený lev a slnko – od roku 1980 sa nepoužíva, červený kryštál - 2005),
- rozoznávací znak by mal byť viditeľný z diaľky, v noci alebo za zníženej viditeľnosti osvetlený alebo rozsvietený,
- pohyblivé aj stále zdravotnícke zariadenia - zástava so znakom + štátna vlajka.

- svetelný signál (prerušované modré svetlo 60 – 100 zábleskov za minútu), platí hlavne pre vozidlá, lietadlá a lode,
- rádiový signál, ktorému predchádza medzinárodne platný tiesňový signál, platí hlavne pre lodnú a leteckú prepravu,
- medzinárodne uznaný rádiový tiesňový signál môže predchádzať komunikáciu zdravotníckych jednotiek prostredníctvom rádiového spojenia.

Zdravotnícky personál:

- zdravotnícky personál národných spoločností Červeného kríža a ďalších organizácií s takým poslaním,
- zdravotnícky personál, ktorý bol daný k dispozícii strane v konflikte od neutrálneho štátu alebo humanitárnej organizácie,
- vojenský aj civilný zdravotnícky personál môže byť vybavený ľahkými zbraňami na osobnú ochranu a ochranu ranených a chorých, ale nesmie sa zapájať do nepriateľských akcií (do operácií ozbrojených síl),
- zdravotníckemu personálu, ktorý sa dostane do zajatia sa má umožniť vykonávať starostlivosť o chorých a ranených príslušníkov vlastných ozbrojených síl.

Identifikácia zdravotníckeho personálu:

- rukávová páska s emblémom červeného kríža odolávajúca vlhkosti,
- zbierači ranených – len rukávová páska menších rozmerov,
- stály a dočasný civilný zdravotnícky personál v prípade pôsobenia v operačnom pásme je vybavený pokrývkou hlavy a odevom s rozoznávacím znakom a musí byť vybavený preukazom totožnosti,
 - preukaz totožnosti: opatrený rozoznávacím znakom, fotografiou a identifikačnými údajmi (priezvisko, meno, dátum narodenia, hodnosť a matričné alebo rodné číslo, dôvod vydania preukazu, podpis alebo odtlačok prsta a pečiatka úradu – útvaru, ktorý ho vydal – čl. 40 Dohovoru o zlepšení osudu ranených a chorých príslušníkov bojujúcich ozbrojených síl v poli z 12. augusta 1949 a príloha 1 k Protokolu I) .